CYKL: HISTORIA POLSKI

ODZYSKANIE NIEPODLEGŁOŚCI

Od Wielkiej Wojny do Bitwy Warszawskiej i traktatu ryskiego (1914–1921)

Autor: Dmytro Bilash

Stowarzyszenie Polaków w Humaniu „Ognisko”

15 listopada 2025

1918

PLAN

PLAN PREZENTACJI

01 I wojna światowa i sprawa polska

02 Ojcowie niepodległości

03 Listopad 1918

04 Walka o granice

05 Polska i Ukraina 1918–1920

06 Wojna polsko-bolszewicka

07 Bitwa Warszawska

08 Traktat ryski i nowe państwo

01

WIELKA WOJNA

Wojna zaborców ze sobą dała Polakom szansę, na którą czekali od 1795 roku.

1914–1918

SPRAWA POLSKA W CZASIE WOJNY

1914

6 sierpnia z Krakowa wyrusza Pierwsza Kompania Kadrowa — zaczątek Legionów Piłsudskiego.

1916

Akt 5 listopada: Niemcy i Austro-Węgry zapowiadają utworzenie Królestwa Polskiego.

1917

Kryzys przysięgowy; Piłsudski zostaje uwięziony w Magdeburgu.

styczeń 1918

Prezydent USA Woodrow Wilson w 13. punkcie programu pokojowego popiera niepodległą Polskę z dostępem do morza.

LUDZIE

OJCOWIE NIEPODLEGŁOŚCI

Józef Piłsudski

Twórca Legionów, Naczelnik Państwa, zwycięzca wojny 1920 roku.

Roman Dmowski

Przywódca obozu narodowego, reprezentował Polskę na konferencji w Paryżu.

Ignacy Paderewski

Pianista światowej sławy, premier i dyplomata.

Wincenty Witos

Przywódca ruchu ludowego, premier w 1920 roku.

Ignacy Daszyński

Socjalista, premier pierwszego rządu w Lublinie.

Wojciech Korfanty

Przywódca Polaków na Górnym Śląsku.

02

LISTOPAD 1918

Upadek trzech zaborców otworzył drogę do wolności.

JESIEŃ 1918

DNI, W KTÓRYCH ODRODZIŁA SIĘ POLSKA

7 października	Rada Regencyjna ogłasza niepodległość Polski.
1 listopada	We Lwowie wybuchają walki polsko-ukraińskie.
7 listopada	W Lublinie powstaje rząd Ignacego Daszyńskiego.
10 listopada	Józef Piłsudski wraca z niewoli do Warszawy.
11 listopada	Rada Regencyjna przekazuje Piłsudskiemu władzę nad wojskiem. Niemcy podpisują rozejm na Zachodzie.
27 grudnia	Wybucha zwycięskie powstanie wielkopolskie.

Po 123 latach Polska wróciła na mapę Europy.

Ale jej granice trzeba było wywalczyć — na niemal wszystkich kierunkach jednocześnie.

03

WALKA O GRANICE

Lata 1918–1921: powstania, plebiscyty i wojny.

FRONTY

GRANICE WYWALCZONE I WYNEGOCJOWANE

Wielkopolska

Powstanie 1918–1919 przyłączyło region do Polski.

Pomorze

W 1920 roku gen. Józef Haller dokonał zaślubin Polski z morzem w Pucku.

Górny Śląsk

Trzy powstania (1919–1921) i plebiscyt; podział regionu w 1922 roku.

Lwów i Galicja

Wojna polsko-ukraińska 1918–1919 o Lwów i Galicję Wschodnią.

Wilno

W 1920 roku zajęte przez wojska gen. Lucjana Żeligowskiego.

Śląsk Cieszyński

Podzielony z Czechosłowacją w 1920 roku.

NASZ REGION

POLSKA I UKRAINA 1918–1920

Po krwawej wojnie o Lwów i Galicję Wschodnią w 1920 roku doszło do zwrotu: Józef Piłsudski i Symon Petlura zawarli sojusz przeciw bolszewikom.

7 maja 1920 roku wojska polskie i ukraińskie wkroczyły do Kijowa.

W sierpniu i wrześniu ukraińscy żołnierze płk. Marka Bezruczki bohatersko bronili Zamościa, osłaniając Warszawę od południa.

04

WOJNA POLSKO-BOLSZEWICKA

W 1920 roku ważyły się losy Polski i całej Europy.

KALENDARIUM

ROK 1920

maj	Wyprawa kijowska — wojska polskie i ukraińskie zajmują Kijów.
lipiec	Ofensywa Armii Czerwonej Michaiła Tuchaczewskiego zbliża się do Warszawy.
13–25 sierpnia	Bitwa Warszawska; 16 sierpnia kontruderzenie znad Wieprza przesądza o zwycięstwie.
31 sierpnia	Bitwa pod Komarowem — ostatnia wielka bitwa kawalerii w Europie.
wrzesień	Bitwa nad Niemnem kończy rosyjską ofensywę.
18 marca 1921	Traktat pokojowy w Rydze.

MAPA

POLSKA PO 1921 ROKU

Mapa schematyczna; granice przybliżone.

- Terytorium II Rzeczypospolitej
- Miejsca bitew 1920 roku
- Kijów i Humań — w granicach sowieckiej Ukrainy

Traktat ryski podzielił ziemie ukraińskie między Polskę i Rosję Sowiecką. Humań pozostał po stronie sowieckiej.

LICZBY

II RZECZPOSPOLITA W LICZBACH

123

lata niewoli zakończone w 1918 roku

ok. 388 tys.

km^2 powierzchni państwa

ok. 27 mln

mieszkańców według spisu z 1921 roku

ok. 1/3

obywateli należało do mniejszości narodowych

1921

TRAKTAT RYSKI — DWIE PERSPEKTYWY

Dla Polski

- Pokój i uznanie wschodniej granicy
- Koniec wojny trwającej od 1919 roku
- Państwo mogło budować swoje instytucje

Dla ukraińskich sojuszników

- Polska uznała sowiecką Ukrainę
- Żołnierzy armii URL internowano w polskich obozach
- Wielu Ukraińców odebrało to jako zdradę sojuszu

PIERWSZE LATA

BUDOWA NOWEGO PAŃSTWA

Prawa kobiet

28 listopada 1918 roku Polki otrzymały prawa wyborcze — jako jedne z pierwszych w Europie.

Konstytucja

Konstytucja marcowa z 1921 roku ustanowiła demokratyczną republikę.

Złoty

Reforma Władysława Grabskiego w 1924 roku wprowadziła złotego.

Gdynia

Od 1920 roku budowa portu i miasta — okna Polski na świat.

FOTOGRAFIE

MIEJSCA PAMIĘCI

Grób Nieznanego Żołnierza w Warszawie (1925).

Muzeum w Ossowie — miejscu walk o Warszawę w 1920 roku.

Pomnik Czynu Legionowego w Kielcach.

ŚWIĘTO NIEPODLEGŁOŚCI

11 LISTOPADA

Święto Niepodległości ustanowiono oficjalnie w 1937 roku. W PRL było zakazane i obchodzone tylko w podziemiu.

W 1989 roku przywrócono je jako święto państwowe.

Dziś 11 listopada świętują Polacy w kraju i na całym świecie — także w Humaniu.

ŹRÓDŁA I LITERATURA

1. Andrzej Chwalba, „Odrodzenie Polski 1918”.
2. Janusz Odziemkowski, „Wojna polsko-bolszewicka 1919–1920”.
3. Instytut Pamięci Narodowej: portal „Niepodległa”; materiały o Bitwie Warszawskiej.
4. Muzeum Historii Polski: „Drogi do niepodległości”.
5. Traktat pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, Ryga, 18 marca 1921 r.

Niepodległa

Wolność odzyskana w 1918 roku i obroniona w 1920 roku.

Dmytro Bilash · Stowarzyszenie Polaków w Humaniu „Ognisko”